

струювання, проте чимало для його побудови перейняв від славнозвісного майстра-бджоляра Петра Прокоповича (1775–1850). Крім того, Микола Цвіт робив спроби винаходу й удосконалення іншого пасічницького приладдя. Також його перу належить кілька книжечок із пасічництва і статей у часописах: «Хутір Миколаївка і пасіка М. Цвіта» (вийшла двома виданнями); «Що треба для правильного і вигідного раціонального пасічництва» – Вип. 1. «Вибір місця, влаштування пасіки, медодайні дерева і рослини», Вип. 2. «Як робити вельми прибуткові вулики»; «Приватна пасічницька виставка М. Цвіта в Чернігові» (вийшла двома виданнями); «Вулик М. Цвіта» тощо. Усі ці праці, зі зрозумілих причин, друкувалися російською мовою. Тільки на схилі літ медороб уклав свої «Научні твори», українськомовний текст яких було віднайдено наприкінці 1920-х років у Львові. На жаль, для історії українського пасічництва книга була втрачена.

Однак писав літератор і вірші, й оповідання з пасічницького життя українською мовою. «Читаючи свої вірші челяді, – твердять сучасники, – Цвіт рего-тався аж до плачу».

Звичайно, мова в його родині була українська, вельми шанувалися народні пісні, для виконання яких Цвіт не раз запрошував до себе на хутір співаків із Чернігова. У Миколаївці побувало багато українських культурних діячів того часу, зокрема Л. Глібов, П. Куліш, Т. Шевченко, С. Ніс (етнограф, лікар), К. Ходот (міський секретар Чернігова), І. Рашевський (художник, скульптор, член Чернігівської земської управи).

Помер Микола Цвіт 24 вересня (ст. ст.) 1890 року, похований у Чернігові. На могилі було встановлено пам'ятник, який, проте, не зберігся. Цікаво, що вмирав письменник двічі. Уперше – формально, «на папері»: Цвіта потягли до суду в тяжкій справі, яка загрожувала засланням, отож, щоб уникнути покарання, він якось зумів «уписатися» до книги померлих...

Микола Цвіт уперто й рішуче не хотів фотографуватися, тому портрета його не залишилося. Хутір Миколаївка стерли з лиця землі під час революції: його було зруйновано, будівлі розтягнуто. Тоді ж загинули всі книжки, автографи й інші папери письменника.

Очевидно, рукопис про невдале одруження українського пана Кублика-Крицького – єдиний уцілілий літературний твір цього майстра слова.

Микола Цвіт

КУБЛИК-КРИЦЬКИЙ

Билиця*

На Україні, у одному із повітів Ч. губернії, жив вельможний пан Кублик-Крицький. Мав він багато поля і кріпаків, що наслідував од батька, мав і гроші. Одні кріпаки робили на пана, а другі давали оброк, а пан як пан, літом жив на селі, полював і бенкетував, а на зиму, продавши табак, жито і всю ярину і получивши оброк, їздив в Петербург...

В Петербурзі не минав ні ресторанів, ні театру, ні концертів, бував і на банкетах, бо як уже не раз бував в Петербурзі та з грошима, то і знакомі, і приятелі нашлись...

Раз заходить до его приятель его гвардійський полковник Лиходій. «Поедемь, – каже, – на бал до Генерала Г., у энго всегда весело, много будет красавиц, да и дочка генерала, моя кузина, красавица, полюбезничаеш, потанцуеш, а може, и влюбишся».

«Що ти, – одказав Кублик-Крицький, – я ж не знайомий, як я поїду? Не слід мені там бути, і хоть сьогодні ні театру, ні концерту нема, придеця просидіти на квартирі і нудиться, та все-таки не слід мені їхати до генерала, не зробивши візиту». «Э, какой ты, и видно, что провинциал, не забувай, что ты не в Хохландии, а в Петербурге, и что здесь другие обычаи. Ты поедешь со мною, я тебя представлю как моего приятеля генералу и его дочери, моей кузине. Генералу поклонисься. Ге-

нерал предложит тебе карту и ты сядешь сыграть с ним пульку преферанса, и постарайся проиграть. Генерал любит ввигривать и тех, кто ему проиграет; но не дай Бог тебе ввигривать! Он тебя возненавидит! Кузине моей скажешь какой-нибудь комплемент и пригласишь на кадрили, и ты будешь у Генерала, как свой».

«Коли їхать, то і їхать», – сказав Кублик-Крицький.

Умився Кублик-Крицький, одягся в нову пару плаття петербургського шиття портного Родіонова, надушився духами, і через годину Лиходій і Кублик-Крицький були уже у ганку будинка Єнерала Г.

Колимаги і коляси то під'їзжали, то від'їзжали. Уся лісниця була уставлена цвітами і заслана килимами, і освічена газовими ліхтарями. «Е, – каже Кублик-Крицький, – да у Єнерала баль званий, як же я явлюсь незваний? Не приходится, лучше поїду на квартиру».

«Что ты уже струсил, – сказав Лиход, – смелее марш вперед! Эй швейцар! Сними с барина шинель, а чтоб он без меня не ушел, запрячь подальше и не давай, пока я не прикажу».

Не успів Кублик-Крицький на се нічого і сказати, як швейцар швидко зняв з его шинелю, протворив двері в залу і сказав: «Пожалуйте, Ваше Превосходительство! Господа наши будут раді полковнику и Вамь». Вийшли вони у залу, і все одбулося, як казав

* В основному збережено мовно-правописні особливості оригіналу. *Ред.*

полковник. Він одрекомендував Єнералу Кублика-Крицького, і Єнерал пожав єму руку і предложив карту. Кублик-Крицький сигравав з ним пульку і програв нісколько рублів; отрекомендував полковник Кублик-Крицького і дочці Єнерала. Кублик-Крицький наговорив їй комплементів і протанцював з нею не тільки кадрили, а ще і другі танці. Розказав їй, як він живе на Україні, як він скучав в селі, не знаючи, що й робити од скуки. «Надо было жениться, – отвітала єнеральська дочка, – то не было бы скучно». Справді, подумав Кублик-Крицький, треба жениться.

Та коли б найти жінку таку гарну, як ти, подумав він, не спускаючи її з очей і любуючись єю. А тут підійшов до его полковник. «Ай да приятель, – сказав він Кублику-Крицькому, – я вижу, ты и очей не сводишь с моей кузины, понравилась? влюбился? О чем же ты, украинский медведь, говорил с нею? Вероятно, больше молчал?» «О ні! – сазав Кублик-Крицький. – Я розказав їй, що я, живши у себе на селі, скучав, і не знаю, чим сему запопомгти». «Что ж, какой она тебе дала совет?» – спросив полковник. «Сказала, женитесь, то і не будете скучать». «Справді, подумав я, треба жениться, да де я найду розумну і таку красиву, як ти».

«Эге, лютезный приятель, да, видно, ты влюбился в мою кузину не на шутку, – сказав полковник, – за чем же дело стало? Ты помищик, человек богатый, хочешь, я посватаю за тебя мою кузину и улажу с нею дело скоро? Она говорила мне, что ты ей понравился, только с Генералом трудно сладить: он очень любит свою дочь и не хочет отпустить ее от себя. Желаеть жениться, так я завтра же поведу дело, а то Генерал собирается ехать по делам службы и в свое имение Костромской губернии». Кублик-Крицький сказав: «Желаю, сватай, тільки коли б не получить гарбуза».

Бенкет кончився о п'ятій годині, і полковник одвіз Кублика-Крицького на квартиру.

Всю дорогу Кублик-Крицький говорив полковнику, яка повна й гарна его кузина, і що він був би щасливий, коли б вона за его пішла, і нічого не пожалів би для неї, щоб вона була щаслива, не пожалів би не тільки худоби, да і життя.

«Браво, браво, молодец, – сказав полковник, – влюбился не на шутку. Завтра же я посватаю и привезу тебе ответ. Про кузину нечево и говорит, она согласится, да с Генералом трудно уладить. Он не поверит, чтоб ты мог так скоро полюбить его дочь».

На другий день Кублик-Крицький прождав полковника цілий день, да его не було; на третій день з тяжким горем Кублик-Крицький собирався їхати до полковника, коли чує, хтось позвонив, і вбігає полковник з криком «Ура! наша взяла!» і давай обнімать і ціловать Кублика-Крицького. «Прикажи подать номерному закуску и шампанского выпить за здоровье твое и будущей твоей жены. Три дня я не имел покоя, пока не убедил Генерала, он не верил, что ты так любишь мою кузину, я его окончательно убедил, сказавши, что ты готов это доказать, обеспечив будущую жену до

свадьбы. Тогда Генерал согласился, но взял с меня слово, что ты перед венчанием обеспечишь свою будущую жену 60-ю тысячами рублей, и едва, едва я убедил его сказавши, что ты можешь теперь дать только 40 тысяч, а остальные после, потому что мне достоверно известно, что у тебя в Петербургском банке только 40 тысяч рублей».

«Ну, верю вам, – сказал он, и я согласился. – Только свадьба через неделю, надо приготовить все как следует, прилично. Мне надо ехать, но я отложу свою поездку на неделю. Но перед венцом Кублик-Крицкий должен приехать ко мне и привезти обещанное обеспечение 40 тысяч рублей, которые и вручить моей дочери, а его невесте. Я благословлю их, как водится, образами, пожелаю им счастливо жить и любить друг друга, а сам еду, потому что по долгу службы я не могу оставаться в Петербурге долее».

Нетерпячи дожидався Кублик-Крицький весільного дня. Днем він бував у невісти, а вечером кінчав з приятелями свою холостяцьку життя. Всі поздравляли его і добре випивали за здорове его і его будущей жінки. Тільки один давній приятель Українець не поздравляв, і коли він став казати єму, як він буде счастливо жить, женившись на єнеральській дочці-красавиці, проспівав єму пісню:

*Хлопче, хлопче-молодче,
Яке ти ледацо,
Задумав женитись,
Та не знаєш нащо...*

Та ще добавляв: ти женишся на єнеральській дочці, що знає тільки наряджались та по банкетах їздить, а по-моєму, ліпше женись на Українці, сільській панночці-сусідці, що колись ти залицявся і любив, і женитись, може, обіщався. Вона добра, розумна, хазяйлива і тебе поважатиме і шануватиме. Та ні! Кублик-Крицький і слухать не хотів.

Настав день весілля. Шафер-полковник заїхав за Кубликом-Крицьким, і поїхали вони до Єнерала. Увійшли в залу, назустріч Кублику-Крицькому вийшла єнеральська дочка, наряджена пишно, як слід нивісті, в біле широкое плаття з білими, рожевими свіжими квітками і в білій фаті; і Кублик-Крицький не міг налюбуватись єю. Кублик-Крицький і его нивіста пішли до Єнерала. Єнерал встрітив їх з образами і, благословивши, обняв Кублика-Крицького як зятя і поцілував его і дочку.

«Будьте счастливы, – сказал він, – любите друг друга. Теперь веселитесь, а я по долгу службы сей час еду, а чтоб я был спокоен за свою дочь, мой любезный зять, обеспечьте ее при мне, как Вы обещали».

Одлічив Кублик-Крицький своїй нивісті сорок тисяч банковими білетами на предявителя, вона узала їх, як би не схотівши, і поцалувала Кублика-Крицького!

Поїхали вони до церкви. Шафер-полковник з нивістою, а Кублик-Крицький остався з двома свідітелями розписатись у церковній книзі. Розписавшись у книзі, свідітелі й усі, що були у церкві, его приятелі поздравили его, а Українець не поздравив, а, вийшовши з церкви, зітхнувши, заспівав, як і преже, пісню:

*Хлопче, хлопче-молодче,
Яке ти ледащо,
Задумав женитись,
Та не знаєш нащо...*

«Ти мій приятель, – сказав Кублик-Крицький Українцю, – тільки ти, наче той ворон, що кричє і віщує недобре, співаєш мені сю пісню».

Щасливий своїми думками їхав Кублик-Крицький до своєї жінки, гукаючи на звошика: «Швидче, швидче!», і через півгодини він був уже на ганку будинку Генерала і подзвонив. Швейцар розчинив половину дверей і сказав: «Не приказано приймати». «Се для других приказ, – сказав Кублик-Крицький, – а не для мене, я муж вашій барині».

«Генерал уехал, – сказав швейцар, – а барыня, воротясь из-под венца, очень-очень заболела и просит вас звинить ея, что она сегодня не может принять вас, и просит приехать завтра». Сказавши се, швейцар зачинив і запер двері.

Постояв Кублик-Крицький на ганку, повертівся, повертівся і знов подзвонив. Швейцар знов вийшов і сказав: «Что вам надо?» Кублик-Крицький винув карбованця, дав швейцару і сказав: «Иди і скажи моїй жінці, що хоть вона і не дужа, та я бажаю побачить її хоть на годину».

Пішов швейцар і запер двері, потім скоро вийшов і сказав: «Барышня просит Вас не беспокоить их, и не звонить больше, они очень, очень больни, у них аневризм, и им нужен покой, а завтра просят Вас приехать в 12 часов утра». «Полковник тут?», – спитав Кублик-Крицький швейцара. «Поехали за доктором», – отвітив швейцар і знов запер двері і, запираючи, добавив: «Не звоните больше, бо я не отопру».

Отака оказія, подумав Кублик-Крицький, думав веселитись, аж прийшлося журитись. Кликнув звошика і поїхав на квартиру і з журби заліг спати. Тільки сон его не брав.

На завтра о 12 годині приїздить Кублик-Крицький до молодої жінки. Увійшов у дом Єнерала Г. Двері розчинені, в кімнатах пусто, тільки якийсь чоловік вийшов і питає: «Хто ви такий?» «Та я, – каже, – Кублик-Крицький, муж вашей баришні, і приїхав до своєї жінки». «Баришні немає! – каже чоловік. – Поїхала за границу, а вам вілено оддать сю писульку».

Роспечатав пан Кублик-Крицький лист од жінки і читає заікаючись: «Дражайший мой возлюбленій супруг! Злая судьба разлучает нас на время, я внезапно заболела сильным припадком аневризма, котрим и прежде иногда страдала, и по совету медиков, не теряя ни одного часу, должна ехать лечиться за границу. С грустью и слезами подчиняюсь необходимости и расстаюсь с Вами, дражайший мой супруг! Целую Вас заочно и ночью уезжаю за границу в сопровождении моего кузена Лиходия, который былъ столько добрый, что не отказался сопутствовать мне и оберегать меня в дороге. О месте моего пребывания я извещу Вас, а в настоящее время еще не знаю, где буду лечиться. Будьте здоровы и счастливы, мой друг и драгоценный супруг. С тяжелой скорбью и болью сердца посылаю заочный мой прощальный поцелуй! Ваша жена Вера Кублик-Крицкая».

Широко розкривши рот, пан Кублик-Крицький протирає собі очі, перечитує писульку і сам собі не вірить. Отака оказія, думає він, оженився та й зажурився, мав думку веселитись, а прийшлося журитись, хоть утопись.

Не пройшло і двох місяців, як пану Кублику-Крицькому принесли з пошти заграничний лист от его жінки.

Розпечатавши листа, Кублик-Крицький і читає: «Дражайший мой супруг! Горькая судьба разлучила Вас с нежно любящей вас женою. Невыразимо тяжело мне, сердце мое разрывается, слезы льются из очей, не видя Вас, мой драгоценный супруг! Жизнь мне опротивела, и я была готова прекратить свое горькое существование, но Бог смилостивился над нами и послал Вам и мне утешение. От всей души поздравляю вас, дражайший мой супруг, с новорожденным сыном и надеюсь, что Вы, по доброте своей, пришлете вашему сыну Федору Кублику-Крицькому на зубок 20 тысяч рублей, за что я впредь целую Вас заочно миллион раз.

Деньги адресуйте в Франкфурт Банкиру Едуарду Гоппе, у котрого я заняла эту сумму, доверевшему мне ея как законной Вашей жене, обеспечиваясь ручательством моего кузена и заверением нашего Русского Консула, лично засвидетельствовавшего, что Вы человек состоятельный, богачь, и, дорожа своим именем, не замедлите с благодарностью – возвратите деньги, взятые Вашею женою. Вас же, драгоценный, нежно любимый супруг, прошу не замедлить выслать деньги Гоппе. Дорожа драгоценным для меня вашим здоровьем, я прошу Вас не приезжать в Франкфурт, потому что я, получив от Гоппе деньги, сего же дня уезжаю далее, и где останюсь на долго, извещу Вас. От всей души обнимаю вас и целую миллион раз.

Любящая Вас Ваша жена и друг Вера Кублик-Крицкая».

Витаращив очі Кублик-Крицький, читає і перечитує листа жінки, і шепче читаючи: «Пришлите, добрейший супруг, на зубок вашему сыну 20 тысяч рублей, которые я уже получила от Банкира Гоппе». «Оттака оказія! Оттаке диво! – сам собі каже Кублик-Крицький. – Оженився, зажурився, повинчавсь, жінки в очі не бачив, а дитина уже є, і зовється Федор Николаевич Кублик-Крицкий».

Диво, да і тільки! Видно, буває таке усюди, що чоловік загіє, здається, на добро, а нічого доброго не вийде.

Тепер усі будуть надо ною глумитись. Мені лихо, мені горе, а другим сміх.

Огидів мені Петербург і всі приятелі. Тепер бачу, що у мене є один приятель, один правдивий чоловік – бажавший мені добра Українець. Пійду я до его та поїду з ним в Україну, там люде добрі, і я буду доживати між ними свій вік в самотині.

Да буде проклят Петербург і всі оті, од мала до велика, що живуть кривдою і ловлять в свої сіті довірливих Українців. Да будуть прокляті! прокляті! прокляті!»

*Хутір Миколаївка
біля Чернігова*